

TeamAlert

jongeren met **impact**

RIJDEN ZONDER RIJBEWIJS

Onderzoeksrapportage

INHOUD

Inleiding	6
Aanleiding	6
Leeswijzer	6
Hoofdstuk 1: Het onderzoek.....	8
Doelstelling.....	8
Hoofd- en deelvragen.....	8
Opzet	8
Deelnemers	8
Hoofdstuk 2: Motieven voor rijden zonder rijbewijs	11
Noodzaak.....	11
Bijhouden rijvaardigheid	11
Plezier	12
Conclusie	12
Hoofdstuk 3: Risicogedrag en zelfoverschatting	14
Verschillen auto en scooter.....	14
Risiko's volgens jongeren	14
Risiko-inschatting	15
Conclusie	17
Hoofdstuk 4: Sociale omgeving	20
Vrienden	20
Ouders	20
Werkgever	21
Conclusie	22
Hoofdstuk 5: Oplossingen	24
Rijexamen en rijlessen.....	24
Waarde van rijbewijs.....	24
Consequenties gepakt worden.....	25
Ervaring.....	25
Conclusie	26
Hoofdstuk 6: Conclusies	28
Motieven	28
Risiko's.....	28
Omgeving.....	28
Oplossingen	28
Hoofdstuk 7: Aanbevelingen	31

Kwantitatieve toetsing	31
Ervaring opdoen	31
Pakkans.....	31
Inzetten op rol andere verkeersdeelnemers.....	31
Lifeskills	31
Literatuurlijst	34
Bijlagen	35
Bijlage 1	35

Stichting TeamAlert

Jongeren met impact

Lijsterstraat 3-5
3514 TA Utrecht
Tel: 030-2232893
info@teamalert.nl
www.teamalert.nl

Onderzoek en rapportage: Boris Peters

April 2021

© Deze rapportage is eigendom van stichting TeamAlert te Utrecht. Niets uit dit rapport mag worden gereproduceerd, publicitair worden vrijgegeven of worden uitgevoerd zonder de schriftelijke toestemmingen of de actieve medewerking van stichting TeamAlert.

TeamAlert

jongeren met **impact**

 INLEIDING

Inleiding

Aanleiding

Het rijbewijs is een middel om aan te kunnen tonen dat iemand aan de eisen voldoet om veilig deel te kunnen nemen aan het verkeer. Wanneer iemand zonder rijbewijs deelneemt aan het verkeer, kan dit betekenen dat deze persoon nooit via de officiële weg heeft geleerd om te rijden. Rijden zonder rijbewijs is gevaarlijk; bestuurders zonder geldig rijbewijs lopen namelijk een hoger risico op ongevallen dan bestuurders met een geldig rijbewijs (SWOV, 2010). In Nederland wordt het ongevalsrisico bij rijden zonder rijbewijs ongeveer 2,5 keer zo groot vergeleken met wanneer iemand wel een rijbewijs heeft. Dit gaat niet alleen om kleine ongelukken, maar deze mensen zijn vaker betrokken bij ernstige verkeersongevallen (DeYoung, Peck, & Helander, 1997). Dit geldt zowel bij mensen met een ingevorderd rijbewijs die toch gaan rijden, als mensen die nooit een rijbewijs hebben behaald (Martín-delosReyes et al., 2021). Daarnaast is het bekend dat het ongevalsrisico onder jongeren zonder rijbewijs nog groter is. Deze jongeren zijn bijvoorbeeld vaker betrokken bij ongevallen die te voorkomen waren geweest (Fu et. al., 2012). Hoewel jongeren van zichzelf al een hoger ongevalsrisico hebben dan volwassenen, ligt dit bij jongeren zonder rijbewijs nog hoger dan bij jongeren met een rijbewijs (Hanna, Taylor, Sheppard & Laflamme, 2016).

In 2021 voerde TeamAlert een literatuuronderzoek uit over rijden zonder rijbewijs (TeamAlert, 2021). Hieruit kwam naar voren dat jongeren vaak praktische bezwaren hebben om het rijbewijs te halen. Ook komt het voor dat jongeren het noodzakelijk achten om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen. Als laatste werd duidelijk dat het in de omgeving van jongeren vaak de norm is dat er zonder rijbewijs gereden wordt. In dit onderzoek wordt dieper ingegaan op de redenen van jongeren om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen. Zo wordt er gekeken naar de achterliggende motieven, de manier waarop jongeren risico's beoordelen en de rol van de omgeving op het gedrag. Deze informatie wordt gebruikt om jongeren die zonder rijbewijs een verstandige keuze te laten maken in het kader van verkeersveiligheid.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk wordt de onderzoeksopzet besproken. De hoofd- en deelvragen komen aan bod, net als de kenmerken van de deelnemers van het onderzoek. In hoofdstuk 2 wordt een beeld geschetst van de situatie met betrekking tot rijden zonder rijbewijs. Verder wordt er dieper ingegaan op de motieven die jongeren hebben voor dit gedrag. In hoofdstuk 3 gaat het over de risico's die rijden zonder rijbewijs volgens jongeren met zich meebrengt. Er wordt dieper ingegaan op hun risicoschatting. In hoofdstuk 4 komt de rol van de sociale omgeving op het rijden zonder rijbewijs aan bod. Hoofdstuk 5 gaat over mogelijke oplossingen van jongeren voor rijden zonder rijbewijs. Het rapport eindigt met de conclusies van het onderzoek en een aantal concrete aanbevelingen.

TeamAlert

jongeren met **impact**

 ONDERZOEK

Hoofdstuk 1: Het onderzoek

In dit hoofdstuk worden de details van de onderzoeksopzet en de kenmerken van de deelnemende jongeren uitgelicht.

Doelstelling

In dit onderzoek worden de resultaten van het focusgroeponderzoek naar rijden zonder rijbewijs weergegeven. In dit rapport wordt het focusgroeponderzoek uitgelicht. Er wordt uitgebreid en gedetailleerd uitgelegd wat voor jongeren motieven zijn om zonder rijbewijs te rijden, wat jongeren de risico's vinden van dit gedrag en wat de rol is van de omgeving op hun gedrag.

Hoofd- en deelvragen

De hoofdvraag van het onderzoek is:

Waarom nemen jongeren zonder rijbewijs deel aan het verkeer en wat zijn de belangrijkste motieven hiervoor?

De hoofdvraag wordt door middel van drie verschillende deelvragen beantwoord:

1. Wat zijn de belangrijkste motieven om zonder rijbewijs de weg op te gaan?
2. Op welke manier spelen risicoperceptie en zelfoverschatting een rol in het risicogedrag van jongeren die zonder rijbewijs de weg op gaan?
3. Op welke wijze speelt de omgeving een rol in het rijden zonder rijbewijs?

Opzet

Via vier focusgroepen is informatie verzameld om de bovenstaande onderzoeksvragen te beantwoorden. In verband met de coronacrisis was het onmogelijk om jongeren op kantoor te ontmoeten, waardoor er gekozen is voor virtuele sessies.

Tijdens de focusgroepen zijn de deelnemers onder leiding van een gedragsonderzoeker met elkaar in gesprek gegaan over hun ervaringen en meningen over rijden zonder rijbewijs. Tijdens de focusgroepen is gebruik gemaakt van projectieve technieken. Dit zijn onderzoeks- en gesprekstechnieken die stimuleren dat de deelnemer antwoorden kan geven zonder belemmeringen. Voorbeelden van deze technieken zijn hypothetische vragen die starten met 'stel je voor dat...' en vragen waarin de deelnemers antwoord geven door middel van een 10-puntsschaal. Daarnaast is er in de focusgroep gebruik gemaakt van een vragenlijst die jongeren van tevoren konden invullen. Door middel van de antwoorden die ingevuld zijn, kon het gesprek worden vormgegeven en werd er gediscussieerd over de verschillende antwoorden die zijn gegeven. Deze vragenlijst voorkomt sociaal wenselijke antwoorden en bevordert dat alle deelnemers hun mening en ervaring kunnen delen.

Naast de gedragsonderzoeker was bij iedere sessie een notulist aanwezig om de belangrijkste resultaten direct te noteren. Daarnaast werd er een opname gemaakt en zijn alle sessies achteraf getranscribeerd. Aan de hand van de transcripties is alle data gelabeld en geanalyseerd en zijn de resultaten tot stand gekomen. De vier focusgroepen vonden in maart 2021 plaats en duurden ongeveer anderhalf tot twee uur per sessie.

Deelnemers

De deelnemers van de focusgroepen zijn via het jongerenpanel en socialmediakanalen van TeamAlert geworven. Via een advertentie werden jongeren uitgenodigd voor een brainstorm. Via de advertentie kwamen de jongeren bij een wervingsvragenlijst terecht, op basis waarvan jongeren vervolgens zijn geselecteerd en benaderd via WhatsApp.

Er zijn jongeren uitgenodigd die zowel op de scooter als in de auto zonder rijbewijs rijden of hebben gereden. Eén persoon is uitgenodigd die zonder rijbewijs motorreed.

Jongeren uit heel Nederland en met verschillende opleidingsniveaus en leeftijden zijn geselecteerd voor de focusgroepen. Zowel jongens als meisjes zijn uitgenodigd. Op deze manier is een zo gevarieerd mogelijke groep jongeren gesproken. Er hebben negentien jongeren aan het onderzoek meegedaan (zie Bijlage 1).

TeamAlert

jongeren met **impact**

MOTIEVEN VOOR RIJDEN ZONDER RIJBEWIJS

Hoofdstuk 2: Motieven voor rijden zonder rijbewijs

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de huidige situatie met betrekking tot rijden zonder rijbewijs onder jongeren. Jongeren hebben verschillende motieven om zonder rijbewijs de weg op te gaan. Dit zijn motieven die zowel voor autorijden als scooter rijden gelden. Deze zullen in dit hoofdstuk worden besproken.

Noodzaak

Het eerste motief dat door verreweg de meeste jongeren wordt genoemd is noodzaak. Jongeren maken voor zichzelf een afweging of het rijden zonder rijbewijs noodzakelijk is of niet. Of iets noodzakelijk is, verschilt per persoon. Waar de ene persoon een medisch noodgeval noodzakelijk vindt, vindt een ander persoon een vriend of vriendin ophalen noodzakelijk. Jongeren maken voor zichzelf een afweging of iets belangrijk genoeg is en maken vervolgens een bewuste keuze om aan het verkeer deel te nemen.

Tijdens de focusgroepen zijn verschillende onderwerpen behandeld waarbij jongeren konden aangeven of zij wel of niet zonder rijbewijs aan het verkeer deel zouden nemen in de betreffende situatie. Hieruit bleek dat jongeren het liefst niet zonder rijbewijs de weg op te gaan. Zij proberen dit zoveel mogelijk te beperken en het alleen te doen wanneer zij het dus nodig achten. Zo vinden jongeren slecht weer of het moeten betalen voor het openbaar vervoer geen noodzakelijke redenen om zonder rijbewijs te rijden. Hier hebben zij de risico's niet voor over. Over de risico's wordt in het volgende hoofdstuk dieper ingegaan.

Er waren ook onderwerpen waar meer discussie over was of het wel of niet geoorloofd was om zonder rijbewijs te gaan rijden. Wanneer jongeren anderen incidenteel zouden moeten vragen om hen te kunnen halen of brengen, zouden zij hier niet zo veel moeite mee hebben. Wanneer dit echter iedere dag zou moeten, bijvoorbeeld om hen naar school of werk te brengen, zouden de meeste jongeren ervoor kiezen om zelf te gaan rijden. Jongeren vinden het hierbij belangrijk dat zij anderen niet tot last zijn. Wanneer zij dit gevoel hebben, gaan zij liever zelf de weg op. Verder vinden jongeren het ook noodzakelijk om naar hun werk te gaan, ook wanneer zij geen rijbewijs hebben. Wanneer het openbaar vervoer geen optie is om er te komen, rijden zij liever zonder rijbewijs naar hun werk dan dat zij ander werk kiezen.

“Ik had het anders nooit gedaan, maar ik moet toch werken. Het OV is voor mij echt geen optie.” – Man, 21 jaar

Andere (hypothetische) twijfelgevallen waren situaties als bruiloften en sollicitatiegesprekken, waar de enige mogelijkheid om er te komen zou zijn om zelf zonder rijbewijs te gaan rijden. In dit geval maakten jongeren voor zichzelf weer de beslissing of de gelegenheid belangrijk genoeg was om het risico te lopen. Een laatste voorbeeld ging om een situatie waar de oorspronkelijke bestuurder gedronken had. In dit geval zouden de meeste jongeren ook kiezen om dan zelf te gaan rijden, omdat ze dit risico kleiner vonden dan het risico dat iemand met drank op zou rijden. Eén deelnemer vertelde dat hij van zijn werkgever in landbouwvoertuigen moest rijden, terwijl zij wisten dat hij daar geen rijbewijs voor had. Er speelde twee motieven om dit te doen. Ten eerste vond deze persoon het prima om erin te rijden, hij had namelijk al ervaring met dit soort voertuigen. Aan de andere kant wilde hij zijn baan behouden. Om deze redenen werd er mee ingestemd.

Bijhouden rijvaardigheid

Een ander belangrijk motief om zonder rijbewijs de weg op te gaan is om op deze manier te blijven oefenen, voordat jongeren rijexamen moeten doen. Door de coronamaatregelen worden de wachtrijen bij het CBR steeds langer. Dit speelde al een rol voor de coronamaatregelen, maar is alleen maar meer geworden in het afgelopen jaar. Verder zijn de rijlessen ook tijdelijk gestopt. Hierdoor moeten jongeren langer wachten voordat zij rijexamen kunnen doen. Omdat rijlessen niet doorgingen of omdat jongeren het te duur vinden om extra rijlessen bij te boeken, gingen zij zelf de weg op. Door te blijven rijden, blijven deze jongeren in het ritme en hopen zij op een hogere slagingskans. Al met al lijkt het erop dat bij ongeveer de helft van de gesproken

jongeren de wachtrijen bij het CBR, in combinatie met het tijdelijk stopzetten van de rijlessen, hebben geleid dat zij zonder rijbewijs zijn gaan rijden.

Daarnaast ervaren jongeren veel onbegrip op de regels van het CBR om geen rijexamens te organiseren. Vooral over het scooterexamen heerst veel onbegrip. Jongeren geven aan dat een scooterexamen op afstand en met de eigen spullen geregeld kunnen worden. Zij begrijpen dus niet dat deze examens steeds worden uitgesteld. Hier komt nog bij dat het openbaar vervoer in coronatijd minder aantrekkelijk is, wat voor nog meer onbegrip voor het annuleren van rijexamens zorgt. Dit onbegrip zou bij kunnen dragen aan het feit dat jongeren vaker zonder rijbewijs gaan rijden.

“Het CBR heeft het nu niet op orde. Dus als ik nu mijn rijbewijs niet zou hebben en dit heel lang werd uitgesteld zou ik nu echt zijn gaan rijden.” – Vrouw, 19 jaar

Plezier

Zoals eerder besproken gaan de meeste jongeren alleen de weg op wanneer zij het noodzakelijk achten. Echter is er een klein gedeelte dat zonder rijbewijs rijdt, omdat ze het simpelweg leuk vinden om te doen. Deze groep houdt ervan om spanning op te zoeken en kiezen er bewust voor om de regels te overtreden. Er wordt aangegeven dat auto of scooter rijden hen veel vrijheid geeft. Waar deze jongeren normaal gesproken afhankelijk zijn van ouders, vrienden of openbaar vervoer, kunnen zij nu zelf bepalen waar zij gaan en staan. Vaak gaan deze jongeren de weg op nadat zij een aantal rijlessen hebben gehad en daardoor het gevoel hebben het voertuig onder controle te hebben. Er wordt met name gereden op rustige plekken.

“De verleiding is voor mij groter dan het gevaar.” – Man, 21 jaar

Conclusie

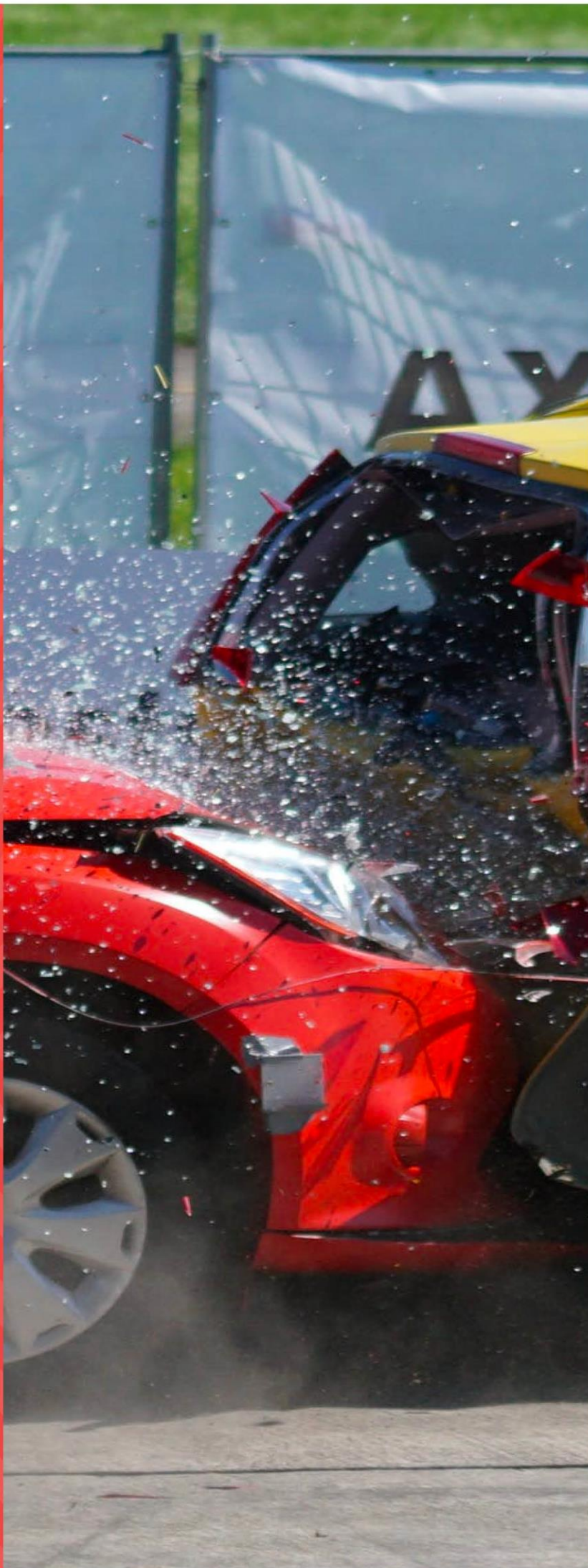
Er zijn drie verschillende motieven om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen. Het eerste motief is het gevoel van noodzaak. Jongeren maken een inschatting of het noodzakelijk is om zonder rijbewijs de weg op te gaan. Deze noodzaak verschilt per persoon, maar wat wel duidelijk wordt is dat de meeste jongeren proberen het rijden zonder rijbewijs zoveel mogelijk te beperken. Een ander gedeelte van de jongeren rijdt zonder rijbewijs om hun rijvaardigheden up-to-date te houden. Aangezien het rijbewijs voor jongeren vaak duur is en veel tijd kost, vinden zij het zonde om veel extra rijlessen te moeten inplannen, zeker in tijden dat het langer duurt voordat zij rijexamen kunnen doen. In combinatie met onbegrip voor de coronamaatregelen zijn er jongeren die hierdoor zonder rijbewijs de weg op gaan. Als laatste is er een kleine groep jongeren die zonder rijbewijs rijdt, omdat zij het leuk vinden om te doen. De belangrijkste reden hiervoor is dat zij op zoek zijn naar spanning en dat het hen vrijheid geeft. Jongeren kiezen een reden die zijzelf gegrond vinden om zonder rijbewijs gaan rijden. Deze reden komt voort uit een gevoel van noodzaak, het bijhouden van rijvaardigheden of het opzoeken van plezier of spanning.

TeamAlert

jongeren met **impact**

RISICOGEDRAG EN ZELF- OVERSCHATTING

Hoofdstuk 3: Risicogedrag en zelfoverschatting

In dit hoofdstuk wordt besproken wat jongeren de risico's vinden van rijden zonder rijbewijs. Daarnaast wordt er ingezoomd op deze risico's en wordt gekeken hoe jongeren deze risico's inschatten.

Verschillen auto en scooter

Jongeren vinden rijden zonder rijbewijs in de auto gevaarlijker dan op de scooter. Dit komt omdat de mogelijke gevolgen van een auto-ongeluk groter zijn dan van een scooter ongeluk, mede door de snelheid, het gewicht van de auto en omdat de financiële schade veel hoger kan oplopen bij de auto. Jongeren vinden dat scooter rijden erg veel lijkt op fietsen. Zij vinden dit een stuk eenvoudiger dan autorijden. Jongeren vinden het op de hoogte zijn van alle regels, het meest lastige aan scooter rijden. Het voertuig besturen vinden zij vrij eenvoudig. Als laatste worden scooterbestuurders vaak gescheiden van automobilisten, waardoor er nog een direct gevaar wordt ingeperkt.

Risico's volgens jongeren

Volgens jongeren zijn er drie belangrijke risico's van rijden zonder rijbewijs. In de volgende paragraaf wordt uitgelegd hoe jongeren met deze risico's omgaan en hoe ze deze inschatten voor zichzelf. Deze risico's gelden zowel voor autorijden als scooter rijden. Er zijn volgens jongeren drie verschillende soorten risico's van rijden zonder rijbewijs.

➤ Boetes & straffen

Jongeren zijn het erover eens dat een boete krijgen een belangrijk risico is van het rijden zonder rijbewijs. Veel jongeren hebben dit in het achterhoofd wanneer zij aan het verkeer deelnemen zonder een rijbewijs te hebben. Jongeren geven aan een geldboete nog wel te kunnen betalen, maar wanneer er gesproken wordt over verdere straffen, zoals een jaar lang het rijbewijs niet mogen halen, schrikt dit in bepaalde mate af.

➤ Fysiek letsel

Een tweede risico waar jongeren zich bewust van zijn is het veroorzaken van letsel, zowel aan zichzelf als aan anderen. Jongeren geven aan dat dit zwaar zou drukken op hun schuldgevoel, wanneer zij een ongeluk zouden veroorzaken. Zij geven daarbij aan het erger te vinden wanneer iemand anders letsel op zou lopen dan wanneer zij dit zelf zouden hebben. Zij proberen dit ten koste van alles te voorkomen. Het argument om toch aan het verkeer deel te nemen is dat letsel veroorzaken ook kan gebeuren wanneer iemand wel een rijbewijs heeft. Om deze reden vinden zij het geen goed 'excuus' om niet te gaan rijden. Het kan immers altijd gebeuren.

➤ Schade

Een derde risico is het veroorzaken van schade. Jongeren zijn zich ervan bewust dat zij onverzekerd zijn wanneer zij zonder rijbewijs aan het verkeer deelnemen en dus mogelijk alle schade aan een ander voertuig moeten terugbetalen wanneer zij een ongeluk veroorzaken. Voor jongeren is dit een zeer belangrijk risico, omdat dit soort bedragen vaak zeer hoog uit kunnen vallen. Omdat jongeren vaak met andermans auto of scooter onderweg zijn, is dit een risico waar zij veel mee bezig zijn. Zij vinden het namelijk heel belangrijk om voorzichtig te zijn met andermans spullen. Omdat het nog wel eens voorkomt dat jongeren zonder toestemming de auto van hun ouders hebben gepakt, is geen schade rijden voor hen heel erg belangrijk, aangezien zij anders betrappt worden.

Ondanks dat jongeren op de hoogte zijn van deze regels en risico's, kiezen zij er toch voor om zonder rijbewijs te rijden. Wanneer een van deze risico's in de praktijk voorkomt, zeggen jongeren dat dit "*part of the deal*" is. Zij kiezen van tevoren om zonder rijbewijs te gaan rijden en zijn bereid om de consequenties daarvan te accepteren.

Risico-inschatting

De manier waarop jongeren omgaan met bovengenoemde risico's verschilt per persoon. Wel werd duidelijk dat jongeren in verschillende groepen zijn in te delen wanneer wordt gekeken hoe zij risico's inschatten. Er zijn jongeren die momenteel zonder rijbewijs de weg op gaan en jongeren die ondertussen hun rijbewijs hebben gehaald en vroeger zonder rijbewijs hebben gereden.

➤ Jongeren zonder rijbewijs

Ten eerste is er de groep jongeren die nog niet in het bezit is van een rijbewijs. Deze groep erkent de risico's, maar vindt rijden zonder rijbewijs geen groot probleem. Zij vinden dat de bestaande risico's meevallen omdat zij zeggen heel voorzichtig te rijden, waardoor zij weinig fouten maken. Zij rijden heel voorzichtig door bijvoorbeeld alleen te rijden wanneer het rustig op de weg is, zoals niet in de spits, niet te veel op de openbare weg en door zich aan de snelheid te houden. Door hier rekening mee te houden, achten zij de kans om gepakt te worden erg klein. Ook verkleinen zij hiermee de kans op letsel bij zichzelf en anderen. Als laatste zorgen zij voor hun eigen financiële zekerheid door geen ongelukken te veroorzaken. Door voorzichtig te rijden, veroorzaken ze geen schade.

“Ik vond mezelf heel verantwoordelijk. Ik was heel erg bezig met hoe ik aan het rijden was.” – Man, 22 jaar

Waar de meeste jongeren aangeven op rustige momenten en plekken te rijden, zijn er ook een aantal jongeren die regelmatig rijden wanneer het drukker is. Zij schatten hun eigen rijvaardigheid net zo hoog, zo niet hoger in als een willekeurige andere bestuurder met een rijbewijs en hebben dus veel vertrouwen in zichzelf. Dit is vooral het geval bij jongeren die al veel rijlessen hebben gehad en daarnaast al vaker zonder rijbewijs gereden hebben. Deze jongeren hebben ‘ervaring’ met rijden zonder rijbewijs en rijden dus vaker op drukke plekken, zoals het centrum van de stad en snelwegen.

Een andere groep die de risico's van rijden zonder rijbewijs ook laag inschat, zijn jongeren die zonder rijbewijs op de scooter stappen. Zij vinden scooter rijden vrijwel hetzelfde als fietsen, maar dan met een motor en vinden een rijbewijs voor de scooter onnodig. Doordat jongeren aan de ene kant veel vertrouwen hebben en aan de andere kant goed opletten, vinden zij de risico's op het krijgen van een boete of het rijden van schade erg klein.

Wanneer het gaat over letsel bij zichzelf en anderen, zeggen jongeren (zowel jongeren die scooter rijden als jongeren in de auto) dat letsel veroorzaken bij iemand ook kan gebeuren wanneer mensen wel een rijbewijs hebben. Omdat deze jongeren in het algemeen veel vertrouwen hebben in hun rijgedrag, vinden zij dat rijden zonder rijbewijs geen extra invloed heeft op het veroorzaken van letsel bij anderen.

“Iemand doodrijden is voor mij geen extra risico, het is altijd een risico, ook met een rijbewijs.” – Man 22 jaar

Jongeren zonder rijbewijs hebben daarnaast het gevoel dat zij veiliger rijden dan wanneer zij hun rijbewijs zouden hebben. Zij hebben het idee dat zij minder voorzichtig hoeven te rijden wanneer zij in het bezig zijn van een rijbewijs. Wanneer zij hun rijbewijs zouden hebben, zouden zij minder hoeven op te letten omdat het risico om gepakt te worden, verdwijnt. Deze jongeren redeneren dat ze wilder en meer roekeloos zouden gaan rijden, omdat de angst om zonder rijbewijs gepakt te worden, wegvalt.

“Je let wat meer op het verkeer als je je rijbewijs niet hebt. Je bent je meer bewust van alles om je heen.” – Vrouw, 19 jaar

Als laatste speelt de subjectieve pakkans een grote rol. Jongeren hebben niet het gevoel dat de kans groot is om er door agenten ‘uitgepikt’ te worden. Zeker wanneer zij zich aan de verkeersregels houden, is volgens hen de kans nihil dat zij door agenten staande gehouden worden. Alleen bij verkeerscontroles lopen jongeren een risico, echter is dit risico voor hen zo klein dat dit hen er niet van weerhoudt om toch de weg op te gaan. Zelfs als jongeren geflitst worden, geven ze aan alleen de boete te hoeven betalen. Verder heeft het niet hebben van het rijbewijs geen consequenties.

➤ Jongeren met rijbewijs

De tweede groep bestaat uit jongeren die ondertussen wel een rijbewijs hebben gehaald en een aantal jaar geleden zonder rijbewijs reed. Zij vinden rijden zonder rijbewijs, in tegenstelling tot jongeren zonder rijbewijs, nu een stuk gevaarlijker, ook al hebben zij het zelf gedaan. Jongeren die nu een rijbewijs hebben geven aan dat het hebben van ervaring erg belangrijk is in het verkeer. Zij geven aan dat toen zij zonder rijbewijs reden, zij het gevoel hadden goed te kunnen rijden. Nadat zij hun rijbewijs hadden gehaald, kwamen zij erachter dat dit tegenviel. Nu geven ze achteraf toe dat het niet slim was om zonder rijbewijs te rijden. Wanneer ze terugdenken geven ze aan dat ze toen het gevoel hadden dat ze goed konden rijden en dat dat mogelijk een gevaar is.

“Ik heb mezelf niet als probleem gezien. Maar dat was misschien juist wel het probleem, dat je het zelf niet door hebt.” – Man, 22 jaar

Deze groep erkent dus dat de mogelijke gevaren die iemand in het verkeer loopt flink onderschat worden door jongeren zonder rijbewijs. Hoewel iemand veel vertrouwen kan hebben in zijn of haar rijvaardigheid, zijn er meer risico's waar weinig rekening mee wordt gehouden, zoals andere verkeersdeelnemers. Jongeren die zonder rijbewijs aan het verkeer deelnemen, noemden andere verkeersdeelnemers niet als mogelijk gevaar. Zij gingen slechts uit van hun eigen rijvaardigheden.

“Ik zag toen de risico's niet in, maar je leert pas echt rijden als je het heel veel doet.” – Man, 21 jaar

Ook geven jongeren die nu een rijbewijs hebben toe dat zij voorheen zonder rijbewijs reden, omdat ze het zelf leuk vonden om te doen. Zij waren niet bezig met mogelijke gevaren voor andere verkeersdeelnemers. Daarnaast waren deze jongeren toen niet bezig met de geldende verkeersregels, maar vonden ze het gewoon leuk om te rijden.

“Het voelt alsof je een toets op school ingaat zonder te leren, je hebt geen idee wat je aan het doen bent.” – Man, 21 jaar

Twee jongeren die momenteel een rijbewijs hebben, hebben een ongeluk meegemaakt in de periode dat zij hun rijbewijs al hadden. Ze geven aan dat dit ongeluk voor hen een 'wake-up-call' was, waardoor zij zich realiseerden dat een ongeluk snel gebeurd kan zijn en dat zij daar niet altijd zelf invloed op hebben.

Jongeren in het bezit van een rijbewijs hebben ook het gevoel dat de pakkans erg klein is. Zij geven aan dat in de periode dat zij zonder rijbewijs reden, zij nooit zijn gepakt door politie.

➤ Jongeren met een ingenomen rijbewijs

Er kan ook nog onderscheiden worden met jongeren waarvan het rijbewijs is ingenomen. Tijdens de focusgroepen was er één jongere die hiermee te maken had.

"Ik vond het risico op een stuk dat ik al 100 keer had gereden beperkt. Ik vond mezelf bekwaam genoeg het te doen, ondanks dat het een misdrijf blijft. Maar ik moest naar werk." – Man, 20 jaar

Met alle jongeren is over deze situatie gesproken. De mening van veruit de meeste jongeren was dat de kennis en ervaring van iemand waarvan het rijbewijs is afgenomen, niet opeens verdwijnt nadat het rijbewijs wordt ingenomen. Zij vinden dat iemand in het verleden heeft aangetoond goed te kunnen rijden waardoor zonder rijbewijs opnieuw de weg op gaan geen extra risico vormt voor de verkeersveiligheid. Het enige 'gevaar' is betrappt worden, maar dat heeft volgens jongeren niets te maken met verkeersveiligheid, maar slechts met het betalen van een boete. Dat het rijbewijs wordt ingenomen omdat iemand gevaarlijk rijgedrag vertoont, wordt door jongeren genegeerd in deze redenatie

"Of ik het pasje nou wel of niet heb, het verandert mijn rijvaardigheid niet." – Vrouw, 18 jaar

➤ 2toDrive

Een klein groepje jongeren in de focusgroepen gaf aan meegedaan te hebben aan het 2toDrive-traject. Deze jongeren hebben hun rijbewijs behaald voor hun achttiende, waardoor zij de weg op mogen mits er een begeleider bij zit. Deze jongeren hebben aangegeven zonder begeleider te hebben gereden, nadat zij hun rijbewijs hebben behaald. Deze jongeren zijn van mening dat de begeleider geen invloed zou hebben op de verkeersveiligheid, waardoor zij de keuze hebben gemaakt om toch de weg op te gaan. Bij deze groep valt het op dat zij de risico's van hun gedrag minder goed inzien dan de groep jongeren die al langere tijd hun rijbewijs in bezit heeft. In die zin valt deze groep een beetje tussen de groepen in. Aan de ene kant hebben ze hun rijbewijs en zouden zij beter in staat moeten zijn om de risico's van rijden zonder rijbewijs in te kunnen zien. Aan de andere kant zien zij niet in dat een begeleider kan bijdragen aan de verkeersveiligheid, omdat zij zelf nog weinig ervaring hebben.

Conclusie

In dit hoofdstuk is besproken welke risico's jongeren ervaren wanneer zij zonder rijbewijs rijden. Verder is er dieper ingegaan op de wijze waarop deze risico's worden geïnterpreteerd.

Jongeren vinden autorijden zonder rijbewijs gevaarlijker dan scooter rijden zonder rijbewijs. In hun ogen zijn de mogelijke gevolgen ernstiger bij een auto-ongeluk. Behalve ongelukken noemen jongeren nog een aantal gevolgen van het rijden zonder rijbewijs. Ten eerste bestaat het risico op een boete of straf wanneer je gepakt wordt zonder rijbewijs. Met name extra sancties boven op een boete schrikt af. Verder bestaat het risico dat

iemand zelf of andere bestuurders fysiek letsel oplopen na een ongeluk. Dit is iets dat jongeren altijd proberen te vermijden. Als laatste bestaat het risico op schade veroorzaken. Dit vinden jongeren vooral een probleem wanneer dit gebeurt bij vervoersmiddelen die van anderen zijn. Aangezien jongeren vaak zelf nog geen auto hebben, rijden ze in andermans voertuigen. Hierdoor proberen zij zo voorzichtig mogelijk te rijden.

De manier waarop deze drie risico's worden ingeschat, verschilt per persoon. Er zijn vier verschillende groepen jongeren die zonder rijbewijs rijden of hebben gereden. Jongeren zonder rijbewijs, jongeren die ondertussen wel een rijbewijs hebben en jongeren waarvan het rijbewijs is ingenomen.

Opvallend is dat jongeren zonder rijbewijs de drie bovengenoemde risico's een stuk lager inschatten dan jongeren met een rijbewijs. Jongeren zonder rijbewijs zeggen de risico's voor henzelf zoveel mogelijk te verkleinen. Hier zit een cirkelredenering in verstoppt. Jongeren vinden hun eigen gedrag in principe wel gevaarlijk, maar compenseren dat door de risico's te verkleinen. Door de risico's klein te houden, laten zij aan zichzelf zien dat die manier van rijden goed werkt, waardoor het risico in hun ogen verdwijnt. Daardoor werkt het alleen maar motiverend om het vaker te doen, waardoor de risico's verdwijnen. Jongeren geven namelijk aan dat het steeds normaler wordt om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen. Na een tijdje speelt de politie en het krijgen van een mogelijke boete steeds minder een rol. Het gebied waarin wordt gereden wordt dan steeds groter. Hoe vaker jongeren aan zichzelf laten zien dat het goed gaat, hoe vaker zij het gedrag laten zien.

Jongeren die ondertussen wel een rijbewijs hebben, zien in dat hun gedrag voorheen een stuk gevaarlijker was dan dat zij toen inzagen. Zij vinden dat zij pas echt hebben leren rijden, nadat zij hun rijbewijs hebben behaald. Achteraf zien zij in dat zij toentertijd veel risico liepen en weinig idee hadden, wat ze precies moesten doen in het verkeer. Op dat moment zagen zij de risico's nog niet in. Het contrast tussen jongeren met en jongeren zonder rijbewijs is vrij groot. Waar jongeren zonder rijbewijs zeggen dat zij heel voorzichtig rijden, zeggen jongeren met een rijbewijs dat zij 'vroeger' helemaal niet bezig waren met ander verkeer.

Over jongeren waarvan het rijbewijs is afgepakt, wordt het gedrag ook goedgepraat. De mening is dat jongeren hebben aangetoond te kunnen rijden, door ooit het rijbewijs te halen. Als het rijbewijs wordt afgenomen, vinden jongeren dat iemand niet opeens zijn rijvaardigheid daarmee ook kwijt is. Dat het rijbewijs wordt afgenomen omdat iemand grove fouten heeft getoond, wordt in deze redentatie niet meegenomen.

Als laatste is er de groep jongeren die aan 2toDrive hebben meegedaan. Zij geven aan zonder begeleider te hebben gereden. Deze groep zou in staat moeten zijn om de risico's van rijden zonder rijbewijs in te zien, maar het lijkt erop dat zij dit nog niet helemaal doen. Mogelijk komt dit door een gebrek aan ervaring in het verkeer.

Waar alle groepen het over eens zijn is dat de pakkans over het algemeen erg klein is. Hierdoor wordt het risico om gepakt te worden ook laag ingeschat. Wanneer jongeren gepakt wordt, is dit een van de consequenties waarmee zij bereid zijn te leven. Jongeren maken meestal bewust de keuze om te gaan rijden en houden zoveel mogelijk rekening met de omstandigheden. Wanneer het onverhoopt toch mis zou gaan, zeggen jongeren alle gevolgen te accepteren. Wat jongeren echter lijken te vergeten is dat andere verkeersdeelnemers ook invloed hebben op de verkeersveiligheid. Jongeren gaan uit van hun eigen rijvaardigheden, zonder daarbij rekening te houden met het gedrag van ander verkeer.

TeamAlert

jongeren met **impact**

SOCIALE OMGEVING

Hoofdstuk 4: Sociale omgeving

De omgeving waar iemand zich bevindt kan veel invloed hebben op het gedrag dat iemand vertoont. Er is uitgezocht in hoeverre jongeren beïnvloed worden door hun sociale omgeving en in hoeverre dit invloed heeft gehad op het rijden zonder rijbewijs. Daarnaast is er gekeken wat de norm over rijden zonder rijbewijs is in de sociale omgeving van jongeren.

Vrienden

Er is uitgevraagd wat de invloed is van vrienden op het rijden zonder rijbewijs. Opvallend is dat groepsdruk vaker voorkomt op de scooter dan in de auto. Een verklaring hiervoor is dat jongeren vaak in groepjes scooter rijden. Jongeren willen in dit geval niet buiten de boot vallen, en doen vervolgens mee met de groep.

“Ik werkte op een plek waar jongens kwamen die veel met scooter bezig waren en dat werden langzaam mijn vrienden. Ik vond hun ‘scootermentaliteit’ wel vet en toen heb ik mijn eigen zip gekocht, terwijl ik nog geen rijbewijs had.” – Man, 18 jaar

Bij autorijden zonder rijbewijs speelt dit veel minder een rol. Jongeren geven aan dat zij zelf de keuze maken om te gaan rijden. Vrienden mogen zelf bepalen om ze mee willen rijden of niet, maar hebben weinig invloed op de beslissing. Sommige vrienden keuren het goed, die rijden dan mee. Sommige vrienden keuren het gedrag af. Jongeren vinden dit niet erg. Zij respecteren dat hun vrienden het niet prettig vinden en niet mee willen rijden. Maar verder wordt er weinig met dit oordeel gedaan. Er wordt aangegeven dat gedrag vaker goedgekeurd of neutraal wordt beoordeeld dan dat het wordt afgekeurd.

“Het maakt niet uit of vrienden het goed- of afkeuren, want ik rij veiliger dan zij, dus ik rij gewoon.” – Vrouw, 18 jaar

Verder wordt er aangegeven dat rijden zonder rijbewijs, zeker in de auto, geen gedrag is waarmee wordt opgeschept of stoer mee wordt gedaan. Dit komt meer voor bij scooter rijden dan autorijden. Jongeren schatten de risico's om betrapt te worden een stuk hoger in bij autorijden dan scooter rijden. Om deze reden is het mogelijk dat zij voorzichtiger zijn als het gaat om autorijden waardoor stoer doen geen optie is.

Wat als laatste naar voren komt is dat jongeren het wel prettig vinden wanneer vrienden bij hen in de auto zitten. De reden hiervoor is dat er een extra paar ogen aanwezig is, waardoor het risico afneemt. Door een extra persoon voelen jongeren zich minder alleen geeft dat een prettig gevoel wanneer zij aan het verkeer deelnemen.

Ouders

Jongeren vinden dat ouders weinig invloed hebben op de keuze die jongeren maken om zonder rijbewijs de weg op te gaan. Van sommige jongeren weten de ouders dat zij wel eens zonder rijbewijs rijden of hebben gereden, andere jongeren hebben het bewust niet verteld. Als ouders het gedrag van jongeren actief afkeuren, wordt het hen niet verteld. Wanneer ouders er neutraal of positief tegenover staan, wordt het meestal wel verteld. In dit laatste geval wordt er nog wel eens met ouders samen gereden, meestal op rustige wegen of industrieterreinen.

Jongeren vinden dat de mening van zowel hun ouders als hun vrienden er weinig tot niet toe doet. Jongeren gaan uit van hun eigen verantwoordelijkheid en maken een weloverwogen beslissingen om zonder rijbewijs te

gaan rijden. De mening van ouders verandert hier volgens hen niks aan. Jongeren achten zichzelf goed in staat een goede keuze te maken en vinden dus dat hun ouders daar niets over te zeggen hebben. Zoals eerder genoemd, zijn jongeren bereid te leven met de consequenties van hun gedrag, zoals het betalen van een boete.

“Ik snap wel dat ze het liever niet hebben, maar ik maak zelf de keuze. Ik weet dat ik iets doe wat verkeerd is, ik weet wat de consequenties zijn.” – Man, 18 jaar

Wanneer het specifiek gaat over thuiswonende jongeren, wordt vaak de auto van hun ouders geleend. In dit geval is het lastig om dit verborgen te houden. Voor ouders bestaat er een verschil tussen rijden voor plezier of rijden met een functie, zoals het bijhouden van de rijvaardigheid en zo geld besparen voor rijlessen. In dat laatste geval staan ouders vaak welwillender tegenover het gedrag van jongeren. Dit zijn de gevallen dat ouders meegaan met hun kinderen. Hierbij geven de ouders vaak aan dat ze niet bang zijn dat hun kinderen een ongeluk veroorzaken, maar dat zij een boete kunnen ontvangen. In het geval dat jongeren voor hun eigen plezier de auto in stappen, zijn ouders hier vaak niet van op de hoogte. Jongeren maken bewust de keuze om dit niet te vertellen, omdat zij toch al weten dat de reactie negatief gaat zijn. Dat hun ouders het niet weten, is voor hen een extra motief om voorzichtig te rijden.

Jongeren geven aan dat wanneer zij zelf kinderen zouden hebben, zij het zouden accepteren dat hun kinderen zonder rijbewijs zouden rijden. Anders zouden zij zichzelf hypocriet vinden. Echter geven jongeren aan dat zij niet zouden willen dat hun kinderen in hun auto zouden rijden, omdat zij bang zijn voor schade die hun kinderen zouden kunnen veroorzaken. Jongeren vinden zichzelf dus goed in staat om met de auto van hun ouders te rijden, maar achten hun ‘hypothetische’ kinderen niet goed in staat om dit te doen. Hier zit een opvallende tegenstrijdigheid in.

Werkgever

Er is ook gevraagd naar de rol van de werkgever met betrekking tot rijden zonder rijbewijs. Tijdens de focusgroepen waren er een aantal jongeren die naar hun werk reden, zonder geldig rijbewijs. Bij één iemand was het rijbewijs ingenomen terwijl deze persoon naar zijn werk ging.

Jongeren vinden dat de werkgever niet hoeft te weten dat hun personeel zonder geldig rijbewijs rijdt. Jongeren geven hetzelfde argument als met hun ouders. Jongeren vinden dat de werkgever niks te maken heeft met privé zaken van haar werknemers. Dus als jongeren geen rijbewijs hebben en toch met de auto naar werk komen, is dat niet de zaak van de werkgever. De uitzondering hierop is als er in naam van het bedrijf moet worden gereden, bijvoorbeeld in bedrijfsauto's. In dat geval vinden jongeren wel dat de werkgever het moet weten, aangezien de (financiële) gevolgen dan voor de werkgever zijn.

“Ik denk niet dat de werkgever je moet corrigeren of iets moet handhaven buiten het werk om. Tenzij het natuurlijk om een werkbus gaat, dat is een ander verhaal.” – Man, 19 jaar

“Ik kan met een vliegtuig komen, een helikopter, het maakt echt niks uit, als ik maar op tijd ben.” – Vrouw, 19 jaar

Ook hier komt de eigen verantwoordelijkheid weer sterk naar voren. Op het moment dat jongeren zelf verantwoordelijk zijn en zelf de consequenties accepteren, vinden zij niet dat anderen hoeven te weten wat zij in hun vrije tijd doen.

Eén persoon in de focusgroep reed op landbouwvoertuigen, terwijl de werkgever ervan op de hoogte was dat deze persoon geen rijbewijs had. Voor deze werkgever was dit geen probleem.

Conclusie

De sociale omgeving heeft volgens jongeren vrij weinig invloed op hun gedrag. Jongeren maken zelf de keuze om zonder rijbewijs te rijden en wat anderen daarvan vinden, speelt voor hen een kleine rol. Jongeren gaan uit van hun eigen verantwoordelijkheid en hoewel ze niet verwachten dat de omgeving dat respecteert of goedkeurt, verwachten ze wel dat het wordt geaccepteerd. Bij eventuele goedkeuring van het gedrag wordt de omgeving wel betrokken. Bij eventuele afkeuring niet.

Waar jongeren het meest rekening mee houden is schade rijden met de spullen van anderen. Aangezien jongeren zonder rijbewijs vaak nog niet hun eigen vervoersmiddel hebben, rijden zij met voertuigen van ouders of vrienden. Jongeren doen er alles aan om schade hiermee te voorkomen, omdat dit veel schuldgevoel zou opleveren. Wat hierbij nog opvalt is dat rijden in de auto van ouders vaak nog wordt verzwegen en jongeren uitgaan van hun eigen rijvaardigheid en zo erop vertrouwen geen schade te veroorzaken. Dit verschilt met de werkgever. Hier zouden jongeren het wel vertellen wanneer ze geen rijbewijs hebben en met een bedrijfsauto moeten rijden. Mogelijk verschilt dit omdat de consequenties groter zijn bij een werkgever. Daar kunnen jongeren ontslagen worden, waar de consequenties bij ouders vaak minder groot zijn voor hun gevoel.

TeamAlert

jongeren met **impact**

 OPLOSSINGEN

Hoofdstuk 5: Oplossingen

Er is met jongeren in gesprek gegaan over wat zij vinden van de huidige regelgeving en mogelijke oplossingen voor het rijden zonder rijbewijs. Deze onderwerpen worden in onderstaand hoofdstuk behandeld.

Rijexamen en rijlessen

Ten eerste vinden jongeren dat het CBR de wachttijden voor het doen van rijexamen moet verkorten. Zoals eerder aan bod gekomen zijn er een aantal jongeren die vanwege langere wachtrijen voor rijexamens de weg op zijn gegaan om hun rijvaardigheid bij te houden. Deze jongeren vinden dan ook dat deze wachtrijen verkort moeten worden, te beginnen bij de scooterexamens, die volgens hen prima tijdens de huidige coronamaatregelen afgenomen kunnen worden. Door dit aan te pakken zouden minder jongeren zonder rijbewijs de weg op gaan.

Verder zeggen een aantal jongeren dat het makkelijker gemaakt zou moeten worden om het rijexamen te halen, met name het theorie-examen. Een aantal jongeren is van mening dat het theorie-examen te veel gaat om randzaken en niet alleen maar om verkeersveiligheid. Deze jongeren zijn van mening dat het theorie-examen uitsluitend om verkeersveiligheid zou moeten gaan en vinden veel onderdelen van de huidige vorm onnodig en overbodig. Een enkeling vindt zelfs dat het een manier is om geld te verdienen aan jongeren.

“Het is alleen maar verdienen, verdienen. Er wordt theorie gegeven over dakdragers. De vraag is letterlijk wat doet het voor je verbruik? Maar wat maakt het uit? Is het de regering die mijn benzine betaalt, of ben ik het die mijn benzine betaalt? Ik betaal het toch, dan mag ik het gebruiken hoe ik wil.” – Man 21 jaar

Daarnaast vinden een aantal jongeren dat de leeftijd om te mogen beginnen met rijlessen vervroegd moet worden. Zij denken dat jongeren op deze manier op jongere leeftijd al ervaring op kunnen doen. Verder vinden deze jongeren dat de kosten voor rijlessen omlaag zouden moeten. Door deze twee regels te combineren wordt het rijbewijs halen voor een grotere groep toegankelijk en wordt daarmee de kans dat jongeren zonder rijbewijs gaan rijden omdat ze geen rijlessen willen of kunnen betalen kleiner.

Waarde van rijbewijs

Een aantal jongeren pleiten ervoor dat er op een andere manier gekeken wordt naar het rijbewijs als instrument. Zo vinden deze jongeren dat er te veel controle bestaat op het wel of niet bezitten van een rijbewijs in plaats van te kijken naar gevaarlijk rijgedrag. Deze jongeren vinden dat veilig rijden belangrijker is dan het wel of niet hebben van een rijbewijs en vinden de controle op het hebben van het rijbewijs strenger dan de controle op veilig rijden. Belangrijk hierbij is dat dit gaat om jongeren die veel kilometers rijden zonder rijbewijs en dit ook op drukke, openbare wegen.

“Ik werd een keer staande gehouden om te controleren of ik een rijbewijs had terwijl er iemand met 80 op een 50-weg voorbij scheurde.” – Vrouw, 19 jaar

Om dit punt te versterken zeggen jongeren dat het rijbewijs geen bewijs is dat iemand goed en veilig kan rijden, slechts dat iemand eenmalig heeft laten zien geen fouten te maken. Voor jongeren die veel vertrouwen hebben in hun eigen rijvaardigheid voelt het onrechtvaardig dat zij worden afgerekend op het niet hebben van een rijbewijs, terwijl zij vinden dat er veel mensen met een rijbewijs minder veilig rijden dan zichzelf. Het rijbewijs willen zij dat ook met name halen, zodat zij geen kans lopen op boetes wanneer zij gecontroleerd worden. Voor de verkeersveiligheid vinden zij dit minder relevant. Wanneer de focus meer zou liggen op

verkeersveiligheid in plaats van rijervaring, zouden zij meer open staan om sneller het rijbewijs te halen en minder zonder rijbewijs de weg op te gaan.

“De dag voor je examen rij je net zo goed als de dag erna.” – Man, 21 jaar

Een aantal jongeren die meegedaan heeft aan het 2toDrive-traject zijn voor een aanpassing van de vorm omdat zij de huidige manier niet eerlijk vinden. Deze jongeren hebben het idee dat zij na het behalen van hun rijbewijs, langer beginnend bestuurder zijn dan mensen die hun rijbewijs via de reguliere manier halen. Dit klopt echter niet. Jongeren die via 2toDrive hun rijbewijs halen, zijn net als iedereen vijf jaar lang beginnend bestuurder. Toch voelt het voor deze groep onrechtvaardig. Deze groep heeft het gevoel beter te kunnen rijden dan mensen die ouder zijn maar later hun rijbewijs halen. Daarnaast voelt het voor deze groep onrechtvaardig dat zij met meer ervaring toch nog met een begeleider moeten rijden, terwijl ouderen die korter hun rijbewijs hebben, dit niet hoeven. Deze jongeren vinden dat de wetgeving te veel kijkt naar leeftijd in plaats van de ervaring of het aantal gereden kilometers. Voor hen zou het beter voelen wanneer de focus zou veranderen. De relevantie om het rijbewijs te halen zou voor hen dan groter worden.

“De rijervaring is belangrijker dan het papiertje (het rijbewijs). Je kan ervaring hebben en meer weten dan iemand die een papiertje heeft.” – Man, 22 jaar

Consequenties gepakt worden

Wanneer jongeren gepakt worden voor rijden zonder rijbewijs krijgen zij in eerste instantie een boete. Zoals eerder besproken zijn de meeste jongeren bereid dit risico te nemen. Echter komen er verdere maatregelen wanneer iemand vaker wordt gepakt. Een van de maatregelen is dat jongeren voor een bepaalde periode het rijbewijs niet mogen halen. Als het hierover gaat wordt de groep jongeren in twee delen gesplitst. De ene groep vindt dit een heftige consequentie. Zij geven aan mede hierdoor ook het rijden zonder rijbewijs zoveel mogelijk te beperken. Dit zijn vooral de jongeren die op rustige plekken rijden om zo min mogelijk anderen tot last te zijn en de risico's te verkleinen. De andere helft geeft aan dat deze consequentie voor hen niet zo veel uitmaakt. Zij rijden immers toch al zonder rijbewijs, en hebben geen moeite om dit te blijven doen. Dit zijn de jongeren die vaker zonder rijbewijs rijden en dit ook doen op drukke plaatsen.

“Ik heb nu geen rijbewijs, dus dan kunnen ze het ook niet afpakken.” – Man, 21 jaar

Jongeren verschillen in de manier waarop ze naar deze consequenties kijken. Of het schrikt af, waardoor zij het rijden zonder rijbewijs zo min mogelijk proberen te doen, of het maakt voor hen toch niet uit, omdat ze toch al geen rijbewijs hebben. In dit geval gaan zij gewoon door met hun gedrag. Voor de groep waarvan het afschrikt, zijn de huidige maatregelen een goede manier om het probleem aan te pakken. Voor de groep waarvan het niet afschrikt, zou het beter werken wanneer de (ervaren) pakkans omhooggaat.

Ervaring

Jongeren geven als mogelijke oplossing voor rijden zonder rijbewijs aan dat het opdoen van ervaring goed kan helpen. Met name jongeren die in het bezit zijn van een rijbewijs geven aan dat zij veel geleerd hebben tijdens hun rijlessen en dat zij, nu zij een rijbewijs hebben en vaak de weg op gaan, door hun ervaring veel hebben geleerd. Ervaring opdoen kan in het echt. Jongeren stellen voor dat jongeren op jonge leeftijd al een keer een zou mogen rijlessen via een rijsschool, om op die manier te kunnen ervaren hoe het is om in het verkeer deel te

nemen met de auto of scooter. Op deze manier ervaren zij wat het inhoudt om verkeersdeelnemer te zijn en worden zij zich bewust van alle risico's. Jongeren verwachten dat dit indruk kan maken waardoor jongeren minder snel de keuze zullen maken om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen.

Ervaring opdoen zou ook via trainingen kunnen. Jongeren verwachten dat door hier bewust van te worden, de kans om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen vermindert. Door te ervaren hoe gevaarlijk het kan zijn om ongetraind aan het verkeer deel te nemen, zou de beslissing om zonder rijbewijs aan het verkeer deel te nemen minder makkelijk gemaakt worden. Jongeren zeggen dat het in ieder geval belangrijk is om niet slechts de gevaren te benoemen, aangezien zij dat waarschijnlijk toch niet zullen aannemen. Jongeren geven aan het echt belangrijk te vinden om te ervaren wat gevaren zijn.

Conclusie

Jongeren hebben verschillende meningen over de huidige regelgeving over onder andere het rijbewijs, rijlessen en mogelijke consequenties. Volgens jongeren draagt de regelgeving in bepaalde mate bij aan het probleem rijden zonder rijbewijs.

Zo zijn jongeren van mening dat de wachtrijen van rijexamens verkort moet worden, zodat jongeren minder snel de weg op gaan om hun rijvaardigheid zelf op peil te houden. Daarnaast pleiten zij voor goedkopere rijlessen die op jongere leeftijd gestart moeten kunnen worden. Hierdoor kunnen jongeren op eerdere leeftijd ervaren hoe belangrijk het is om rijlessen te nemen. Wat niet meegenomen wordt in deze redenering is dat jongeren nu ook zonder rijbewijs rijden, wanneer zij al rijlessen hebben gehad.

Verder zijn jongeren van mening dat de focus te veel ligt op het rijbewijs en minder op de kwaliteit van rijden. Een aantal jongeren is van mening dat het rijbewijs op zichzelf geen goede graadmeter is voor rijqualiteit en verkeersveiligheid. Zij vinden het dan ook oneerlijk dat de focus daar zo op ligt. Wanneer dit zou veranderen zou voor hen de noodzaak om het rijbewijs te halen groter zijn. De jongeren die via 2toDrive hun rijbewijs hebben gehaald zijn niet goed geïnformeerd en denken dat zij langer beginnend bestuurder zijn dan jongeren die op de reguliere manier hun rijbewijs hebben gehaald. Dit onbegrip leidt tot frustratie. Wanneer zij dit wel zouden zijn, betekent dit niet direct dat zij wel weer met een begeleider gaan rijden, maar draagt wel bij aan het begrip van deze jongeren.

De meeste jongeren zijn bereid een boete te betalen wanneer zij betrapt worden. Echter verandert de zaak wanneer consequenties zwaarder worden. Met het oog op zwaardere consequenties probeert een deel van de jongeren zo min mogelijk zonder rijbewijs te rijden. Een ander deel zegt dat het niet uitmaakt, aangezien zij toch al geen rijbewijs hebben en wel rijden.

Als laatste denken jongeren dat de beste manier om rijden zonder rijbewijs te voorkomen is door ervaring op te doen. Dit kan volgens hen zowel in het echt als via trainingen. Door (op jongere leeftijd) ervaring op te doen en daardoor te ervaren wat risico's zijn in het verkeer, verwachten jongeren dat zij het belang van een rijbewijs beter inzien.

TeamAlert

jongeren met **impact**

CONCLUSIES

Hoofdstuk 6: Conclusies

In dit onderzoek is onderzocht wat voor jongeren de belangrijkste motieven zijn om zonder rijbewijs te rijden. Daarnaast is onderzocht wat volgens jongeren de grootste risico's zijn en hoe zij deze ervaren terwijl zij zonder rijbewijs rijden. Verder is onderzocht wat de invloed van de sociale omgeving is en als laatste is uitgediept hoe jongeren over de huidige regelgeving denken en wat mogelijke oplossingen kunnen zijn. In dit hoofdstuk worden de conclusies van deze onderwerpen besproken.

Motieven

Er zijn drie belangrijke motieven om zonder rijbewijs te rijden. De eerste is het gevoel dat het noodzakelijk is om te gaan rijden, terwijl iemand bewust is van de risico's. Verder is het bijhouden van rijvaardigheid een belangrijk motief om zonder rijbewijs de weg op te gaan. Een laatste motief is bewust de regels verbreken omdat jongeren het leuk vinden om te rijden, maar geen rijbewijs hebben. Het lijkt erop dat jongeren niet snel in een impulsieve bui zonder rijbewijs gaan rijden. Meestal is het een weloverwogen beslissing, die dus voortkomt uit noodzaak, het bijhouden van rijvaardigheden of het opzoeken van plezier of spanning.

Risico's

Jongeren zien drie mogelijke risico's ten aanzien van rijden zonder rijbewijs. Ten eerste hebben ze een angst voor boetes of straffen. Het tweede risico dat jongeren zien is de kans op letsel, zowel bij jezelf of het toedoen van letsel bij een ander. Het laatste risico dat jongeren zien van rijden zonder rijbewijs is de kans op schade aan het voertuig. De manier waarop jongeren bezig zijn met deze risico's verschilt. Jongeren zonder rijbewijs schatten deze risico's laag in en zijn zeggen veel rekening te houden met de omstandigheden, waardoor deze risico's volgens hen veel kleiner worden. Jongeren die ondertussen wel een rijbewijs hebben, beseffen nu dat de risico's die zij voorheen liepen, een stuk groter waren dan zij toen realiseerden. Zowel jongeren met als zonder rijbewijs zeggen daarnaast de gevolgen te accepteren wanneer het toch mis zou gaan. Echter hebben zij zodanig veel vertrouwen in hun eigen rijvaardigheden, dat ze zich niet voor kunnen stellen dat zij ooit betrapt worden of schade of een ongeluk veroorzaken. Jongeren vinden hun eigen gedrag gevaarlijk, maar compenseren dat door de risico's te verkleinen. Door de risico's klein te houden, laten zij aan zichzelf zien dat die manier van rijden goed werkt, waardoor het risico in hun ogen verdwijnt. Daardoor werkt het alleen maar motiverend om het vaker te doen, waardoor de risico's in hun ogen weer verdwijnen. Als laatste wordt er weinig rekening gehouden met ander verkeer. Jongeren die zonder rijbewijs rijden lijken te vergeten dat andere verkeersdeelnemers ook invloed hebben in het mogelijk veroorzaken van een ongeluk waar zij zelf slachtoffer van kunnen worden.

Omgeving

De sociale omgeving speelt geen grote rol in het gedrag van jongeren. Jongeren trekken hun eigen plan en gaan uit van hun eigen verantwoordelijkheid waar verder niemand iets mee te maken heeft. Bij eventuele goedkeuring van het gedrag wordt de omgeving wel betrokken, bij eventuele afkeuring niet. Waar jongeren het meest gevoelig voor zijn, zijn de spullen van anderen. Zij willen niet dat er iets gebeurt met andermans spullen, waardoor zij nog voorzichtiger gaan rijden. Deze angst zorgt er weer voor dat jongeren extra voorzichtig rijden wanneer ze de weg op gaan. Hoe vaker dit goed gaat, hoe meer zij het idee krijgen dat de risico's kleiner zijn dan vooraf gedacht.

Oplossingen

Met jongeren is gesproken over de huidige regelgeving en mogelijke oplossingen. Jongeren zijn van mening dat de wachtrijen voor de rijexamens korter moeten worden, waardoor jongeren minder snel op eigen houtje gaan rijden. Verder vinden ze ook dat rijlessen goedkoper zouden moeten worden en dat jongeren vroeger moeten kunnen beginnen. Hierdoor wordt het toegankelijker om het rijbewijs te kunnen halen. Verder vinden jongeren dat de focus in de samenleving te veel ligt op het hebben van het rijbewijs in plaats van veilig rijden en verkeersveiligheid. Dit vinden zij met betrekking tot politiecontroles, maar ook de vorm van het (theorie-) examen. Dit gevoel draagt niet bij aan het idee het rijbewijs te moeten halen. Wat ook belangrijk is in de ogen van jongeren zijn de consequenties. De meeste jongeren schatten de pakkans erg laag in. Hierdoor hebben zij het gevoel toch niet gepakt te worden en wanneer dit zo is, zouden zij het niet zo erg vinden om een geldboete te betalen. Wanneer de straffen hoger zouden uitvallen, zouden jongeren wellicht langer nadenken voordat ze

zonder rijbewijs de weg op gaan. Als laatste vinden jongeren dat ervaring opdoen het belangrijkste is om je verkeersveilig te kunnen gedragen. Ervaring zorgt er ook voor dat jongeren inzien dat het rijbewijs wel van belang is. Als oplossing noemen jongeren bijvoorbeeld oefenrijlessen op een jonge leeftijd om kennis te maken met rijden of virtueel door verkeerstrainingen. Voor jongeren is het vooral belangrijk dat zij de waarde van het rijbewijs leren inzien. Waar jongeren zonder rijbewijs nog vaak het idee hebben dat een rijbewijs niet bijdraagt aan de verkeersveiligheid, is dit gevoel wel aanwezig bij jongeren die wel hun rijbewijs hebben behaald.

TeamAlert

jongeren met **impact**

AANBEVELINGEN

Hoofdstuk 7: Aanbevelingen

Dit onderzoek geeft inzicht in de motieven van jongeren om zonder rijbewijs te rijden. Verder wordt er kennis opgedaan over de risicoperceptie en de invloed van de sociale omgeving. In dit hoofdstuk worden concrete aanbevelingen gedaan naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoeksrapport.

Kwantitatieve toetsing

Het huidige onderzoek naar de motivaties om te rijden zonder rijbewijs is kwalitatief uitgevraagd onder een kleine groep jongeren. Op deze manier kon er veel rijke data worden verzameld en kon er goed worden doorgevraagd en de diepte in worden gegaan. Om te toetsen of de gegeven antwoorden ook gelden voor een grotere doelgroep wordt aanbevolen om de motivaties door middel van een online vragenlijst onder een grote groep jongeren te toetsen. De ervaring leert dat jongeren bereid zijn online hun mening te delen over gevoelige onderwerpen als rijden zonder rijbewijs. Het wordt aanbevolen om de werving voor het onderzoek online te laten plaatsvinden via social media en eventueel via het netwerk van organisaties. Wanneer bekend is of de motieven ook voor een grote, representatieve groep gelden, kan deze informatie gebruikt worden voor een gerichte aanpak, denk aan projecten, interventies of campagnes.

Ervaring opdoen

Verder is het van belang om de rijervaring van jongeren te vergroten. Zoals jongeren zelf al aangaven is het belangrijk om ervaring op te doen, om zo erachter te komen wat alle gevaren zijn op de weg. Door zelf te ervaren wat risico's zijn, leren jongeren beter gevaren inschatten en leren zij inzien wat de waarde is van rijlessen en het hebben van een rijbewijs. Ervaring opdoen kan zowel in het echt als virtueel. Zo zouden jongeren op jonge leeftijd een (proef)rijles kunnen krijgen, waardoor zij het belang van rijlessen inzien. Verder kunnen jongeren ervaring opdoen door een gevaarherkenningstraining te volgen. TeamAlert heeft al vaker een gevaarherkenningstraining ontwikkeld om jongeren bewust te maken van gevaren in het verkeer. Door te leren anticiperen op zowel slecht zichtbare verkeersdeelnemers als onverwachte manoeuvres van ander verkeer, leren jongeren gevaren in te schatten waarmee ze hun eigen vaardigheden verbeteren. Dit kan bijdragen aan de rijvaardigheid van jongeren en kan er ook toe leiden dat jongeren inzien dat rijlessen en -examens zeer nuttig kunnen zijn.

Pakkans

Wat verder belangrijk is, is dat de subjectieve pakkans wordt vergroot. Een belangrijke reden om zonder rijbewijs te blijven rijden is omdat jongeren denken toch niet gepakt te worden. De kans is voor hen zo klein, dat zij bereid zijn het risico te lopen. Door de pakkans, dan wel de subjectieve pakkans te vergroten, zullen jongeren sneller het gevoel hebben risico te lopen. Een groot gedeelte van de jongeren zal om deze reden waarschijnlijk stoppen met rijden zonder rijbewijs. Voor hen zal het risico het dan niet meer waard zijn. Dit zal vooral gelden wanneer jongeren het gevoel krijgen dat er naast boetes, nog meer consequenties hangen, zoals in een bepaalde periode het rijbewijs niet mogen halen.

Inzetten op rol andere verkeersdeelnemers

Uit de focusgroepen wordt het duidelijk dat jongeren veel vertrouwen hebben in hun eigen rijvaardigheden. Jongeren beseffen niet dat een ongeluk ook veroorzaakt kan worden door andere verkeersdeelnemers. Jongeren vinden het heel belangrijk om geen schade te veroorzaken omdat ze vaak in voertuigen rijden die van anderen zijn. Door jongeren bewust te maken van het feit dat ongelukken (en daarmee schade) ook door andere verkeersdeelnemers veroorzaakt kan worden, is het mogelijk dat zij daardoor sneller de keuze maken om de auto of scooter te laten staan. Mogelijk realiseren zij zich op deze manier meer dat zij niet de enige factor zijn die invloed heeft op het wel of niet krijgen van een ongeluk.

Lifeskills

Als laatste is het van belang dat jongeren lifeskills ontwikkelen om verleidingen (het vertonen van risicogedrag) beter te kunnen weerstaan. Voorbeelden van deze lifeskills zijn zelfcontrole (het kunnen weerstaan van verleidingen) en weerbaarheid (het kunnen weerstaan van groepsdruk). Door deze lifeskills te trainen staan jongeren steviger in hun schoenen om bijvoorbeeld de kick en plezier van het rijden zonder rijbewijs tegen te gaan en ervoor te kiezen om het niet te doen. Ook zijn jongeren beter in staat om groepsdruk te weerstaan,

wat bij scooter rijden wel eens het geval is. Door deze lifeskills te ontwikkelen, zijn jongeren bijvoorbeeld beter in staat om de auto te laten staan wanneer zij eigenlijk hun rijvaardigheid willen bijhouden. Door getraind te raken in deze lifeskills, maken jongeren betere en veiligere keuzes in het verkeer. Het trainen van deze vaardigheden zorgt ervoor dat jongeren weerbaarder worden voor risicogedrag, waaronder rijden zonder geldig rijbewijs.

TeamAlert

jongeren met **impact**

LITERATUUR- LIJST

Literatuurlijst

- DeYoung, D. J., Peck, R. C., & Helander, C. J. (1997). Estimating the exposure and fatal crash rates of suspended/revoked and unlicensed drivers in California. *Accident Analysis & Prevention*, 29(1), 17–23. [https://doi.org/10.1016/s0001-4575\(96\)00056-5](https://doi.org/10.1016/s0001-4575(96)00056-5)
- Fu, J., Anderson, C. L., Dziura, J. D., Crowley, M. J., & Vaca, F. E. (2012). Young Unlicensed Drivers and Passenger Safety Restraint Use in U.S. Fatal Crashes: Concern for Risk Spillover Effect? *Annals of Advances in Automotive Medicine*, 56, 37–43. <https://doi.org/10.1016/j.annemergmed.2011.10.013>
- Hanna, C. L., Taylor, D. M., Sheppard, M. A., & Laflamme, L. (2006). Fatal crashes involving young unlicensed drivers in the U.S. *Journal of Safety Research*, 37(4), 385–393. <https://doi.org/10.1016/j.jsr.2006.05.007>
- Ivers, R., Senserrick, T., Boufous, S., Stevenson, M., Chen, H. Y., Woodward, M., & Norton, R. (2009). Novice Drivers' Risky Driving Behavior, Risk Perception, and Crash Risk: Findings From the DRIVE Study. *American Journal of Public Health*, 99(9), 1638–1644. <https://doi.org/10.2105/ajph.2008.150367>
- Martín-delosReyes, L. M., Martínez-Ruiz, V., Rivera-Izquierdo, M., Jiménez-Mejías, E., & Lardelli-Claret, P. (2021). Is driving without a valid license associated with an increased risk of causing a road crash? *Accident Analysis & Prevention*, 149, 105872. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2020.105872>
- SWOV. (2010). Rijden zonder geldig rijbewijs in Nederland | SWOV. <https://www.swov.nl/publicatie/rijden-zonder-geldig-rijbewijs-nederland#:~:text=Bestuurders%20zonder%20geldig%20rijbewijs%20hebben,bestuurders%20met%20een%20geldig%20rijbewijs.&text=Onderzoek%20in%20de%20VS%20en,over%20te%20zetten%20naar%20Nederland>
- TeamAlert. (2021). Literatuuronderzoek rijden zonder rijbewijs. Utrecht: TeamAlert.

Bijlagen

Bijlage 1

LEEFTIJD	VERVOERSMIDDEL	GESLACHT	WOONPLAATS (PROVINCIE)	OPLEIDING
20	Ja, in de auto	Man	Utrecht	Mbo
19	Ja, op de scooter	Man	Noord-Brabant	Hbo
18	Ja, op de scooter	Man	Groningen	Mbo
18	Ja, beide	Man	Limburg	Vwo
21	Ja, beide	Man	Zuid-Holland	Havo
21	Ja, beide	Man	Friesland	Mbo
19	Ja, beide	Man	Utrecht	Wo
16	Ja, beide	Vrouw	Noord-Holland	Middelbaar onderwijs
23	Ja, beide	Man	Zuid-Holland	Mbo
18	Ja, op de scooter	Man	Zuid-Holland	Havo
18	Ja, in de auto	Vrouw	Noord-Brabant	Wo
17	Ja, in de auto	Vrouw	Overijssel	Mbo
19	Ja, beide	Man	Overijssel	Mbo
20	Ja, beide	Man	Gelderland	Hbo
22	Ja, op de motor	Man	Noord-Brabant	Wo
17	Ja, in de auto	Vrouw	Zuid-Holland	Mbo
18	Ja, in de auto	Vrouw	Noord-Holland	Vwo
19	Ja, beide	Vrouw	Friesland	Mbo
18	Ja, beide	Vrouw	Gelderland	Havo